

Kolčava, *Mustela nivalis* Linnaeus, 1766

čeleď: lasicovití (Mustelidae)

Popis: Nejmenší evropská šelma. Na rozdíl od hranostaje nemá černou špičku ocasu, jinak se kromě menší velikosti moc neliší. Hřbet, boky i velká část hlavy jsou hnědé až rezavohnědé a spodní stranu těla má téměř bílou, výrazná hranice na bocích netvoří rovnou linii. Na hrdle bývá žlutý proužek a na lících i břiše menší hnědé skvrny. V našich podmínkách malá část jedinců (do 0,5%) přebarvuje na zimu do bílé srsti obdobně jako hranostaj. Vyznačuje se značnou proměnlivostí ve velikosti, dříve byli extrémně drobní jedinci považováni za samostatný druh kolčavka (*M. minuta*).

Rozměry: Délka těla 15–26 cm, délka ocasu 3–8 cm, délka zadní tlapky 1,8 až 3,8 cm, délka ucha 1,2–1,6 cm, hmotnost 30–160 g; samci dorůstají výrazně větší velikosti než samice.

Rozšíření: Obdobně jako hranostaj obývá podstatnou část holarktické oblasti s výjimkou Grónska, navíc se vyskytuje v severozápadní Africe; v Severní Americe sahá jižní hranice areálu zhruba po 40–45° s. š. V Evropě chybí pouze v Irsku, na Islandu a na některých dalších menších ostrovech (např. Orkneje, Shetlandy), naopak ve Středomoří je vcelku běžná. Mimo původní areál rozšíření byla vysazena na Novém Zélandu.

Výskyt v ČR: Nejběžnější druh šelmy s výskytem na celém území.

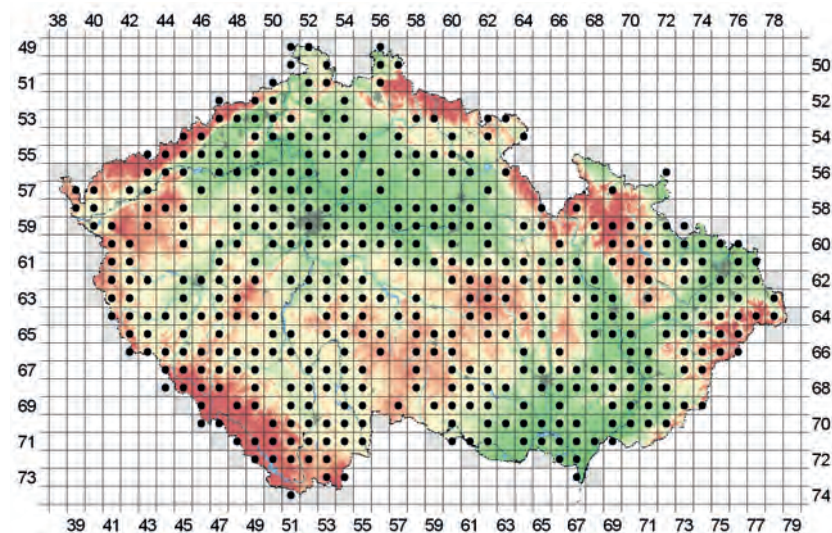
Mapování: Nález a pozorování z 413 mapovacích čtverců (65,8%) naznačují celoplošný výskyt tak, jak vyplývá i z dotazníkových údajů (592 čtverců; 94,3 %).

Stanoviště a ekologie: Kolčavu lze považovat za typického obyvatele otevřené krajiny, souvislým lesním komplexům se spíše vyhýbá. Běžně obývá různá stanoviště ekotonového charakteru, jako polní

meze, úhory, příkopy podél silnic, břehy vodotečí i vodních nádrží, mokřady, remízky, větrolamy apod., dále se objevuje na křovinatých stráních, v pískovných či v lomech a na okraji lesních porostů. Zastížená byla na vřesovištích i rašeliništích (nebo přinejmenším v jejich okrajových

partích). Také se vyskytuje ve vesnicích, osadách a na samotách u obytných či hospodářských budov. Široké spektrum biotopů doplňují opuštěné průmyslové a jiné objekty, okrajové části sídlišť měst a velkoměst, jakož i větší parkové komplexy v intravilánu sídel (Praha, Plzeň,

Rozšíření kolčavy v České republice.

České Budějovice, Brno aj.). Stejně jako hranostaj se vyskytuje od nížin do hor, také hypsometrické rozložení výskytu je u obou druhů podobné (84,1% spadá do rozmezí 200–600 m n. m.), i když hodnoty celkového rozpětí (140–1490 m n. m.) a průměrné nadmořské výšky (411,3 m) jsou u kolčavy o něco nižší. Nejvýše položená pozorování pocházejí z Krušných hor (Boží Dar 1020 m n. m.), Šumavy (Ždánidla 1300 m n. m., Plechý 1370 m n. m.) či Hrubého Jeseníku (Praděd cca 1490 m n. m. aj.), na bavorské straně Šumavy byla zastižena až na vrcholové plošině Velkého Javoru (Grosser Arber 1450 m n. m.). Pohybuje se krátkými, asi 10–30 cm skoky, často panáčkuje, občas vyšplhá na nízký keř a obratně prolézá úzkými skulinami. Denně takto „naběhá“ i několik kilometrů. Drží se skrytě a na volné prostranství vyběhá zřídka. Využívá úkryty v chodbách hlodavců a krtků, ve skalních puklinách, v zídkách a hromadách kamení, ve zbořeništích, pod dřívím či kletím. V zimním období tráví většinu času pod sněhem, aniž vylézá na povrch. Loví ve dne i v noci, podíl denní a noční aktivity se mění podle charakteru prostředí a ročního období (v zimě je méně pohyblivá než v létě, vrchol aktivity přichází v období říje). Každopádně téměř polovinu času věnuje spánku či odpočinku. Po většinu roku žijí obě pohlaví odděleně nebo v rodinných společenstvech (samice s odrůstajícími mláďaty), rozloha obývaného území se podle úživnosti prostředí pohybuje v jednotkách až desítkách hektarů. Teritoria dospělých samců jsou v průměru 3–6,5× větší než u samic. Potravu tvoří z více než 80% drobní hlodavci (hraboši, myšice), zbytek připadá na menší ptáky a vajíčka či ptáčata, ještěrky, žáby a hmyz. Nepohrdne ani zdechlinou, příležitostně uloví větší kořist do velikosti potkana. Při přemnožení (gradaci) hrabošů si dělá zásoby nalovené kořisti. Denně spotřebuje 20–40 g potravy, což odpovídá třetině hmotnosti těla. Samice mají normálně jeden vrh ročně se 4–6 mláďaty, v dobách dostatku potravy se reprodukční potenciál zvyšuje (až 3 vrhy ročně s dvojná-

Kolčava se nejčastěji vyskytuje na ekotonových stanovištích, mimo jiné v příkopech podél silnic.

sobním počtem mláďat). Mladí jedinci se zcela osamostatňují relativně pozdě až ve stáří kolem 3 měsíců a tělesně dospívají o měsíc později. V zajetí se dožívá až 10 let, v přírodě jsou tříletí jedinci už vzácností (dvě třetiny mláďat hynou během 1. roku života).

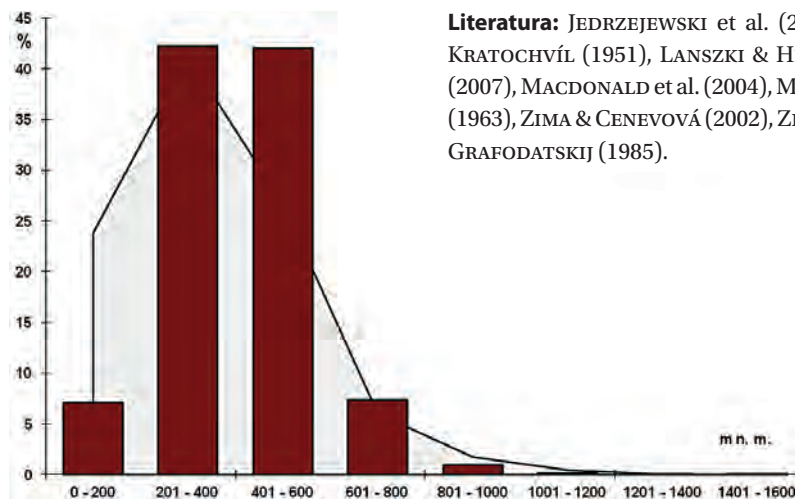
Početnost: Obdobně jako u hranostaje, podle zahraničních údajů populační hustota významně meziročně kolísá v závislosti na nabídce potravy, v celoročním průměru se pohybuje mezi 1–7 ex./km², ale při gradaci hrabošů dosahuje úrovně

mnohonásobně vyšší (desítky či dokonce stovky ex./km²).

Status: Původní druh s víceméně celoplošným rozšířením, s výjimkou biometriky a taxonomie (*M. nivalis* versus *M. minuta*) u nás blíže nestudovaný. Ve střední Evropě jsou nejstarší nálezy středopleistocenního stáří (glaciál riss).

Ochrana: V ČR není předmětem zvláštní zákonné ochrany, v myslivecké legislativě od roku 2002 nepatří mezi zvěř; Čs ČR i Čs IUCN – málo dotčený (LC); Bernská úmluva (Příloha III).

Literatura: JEDRZEJEWSKI et al. (2000), KRATOCHVÍL (1951), LANSZKI & HELTAI (2007), MACDONALD et al. (2004), MAZÁK (1963), ZIMA & CENEVOVÁ (2002), ZIMA & GRAFODATSKIJ (1985).

Výskyt kolčavy v České republice podle nadmořské výšky ($n = 3066$).